

ФАХОВІ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ХОРЕОГРАФІЇ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Якуба Ю.В.

аспірант

Південноукраїнського національного педагогічного університету

ім. К. Д. Ушинського

Ключові слова: фахова підготовка, компетентнісний підхід, компетенція, компетентність, професійна компетентність майбутніх вчителів хореографії.

Key words: professional training, competence approach, competence, competence, professional competence of future teachers of choreography.

Вітчизняна освіта сьогодні знаходиться у стані модернізаційних змін, які спрямовані на зближення з провідними освітніми системами країн Європейського Союзу. Її входження в європейський освітній простір висуває нові вимоги до підготовки майбутніх фахівців. У зв'язку з цим особливого значення набуває проблема пошуку ефективних шляхів удосконалення комплексної фахової підготовки майбутніх вчителів, зокрема вчителів хореографії.

Процес професійної хореографічної підготовки фахівців у сфері гуманітарної ланки освіти є одним із найбільш актуальних питань на сучасному етапі. Розв'язання цих питань відповідно до нових освітніх парадигм можливо за умов створення діалектичної єдності процесу навчання й виховання, органічного поєднання теоретичних знань і умінь, забезпечення тісного взаємозв'язку професійного навчання з практичною діяльністю, які сприяють реалізації особистісного потенціалу та підвищенню рівня професійної компетентності майбутнього вчителя хореографії. Здійснення цього процесу, як

зазначають вчені, педагоги-практики (Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, О. Савченко, С. Трубочова, А. Хуторський та ін.) можливо тільки на новій концептуальній основі в рамках компетентнісного підходу. Науковці країн Європейського Союзу визнали компетентнісний підхід дієвим інструментом забезпечення якості освіти, який утверджується в більшості європейських національних освітніх систем. Це зумовлено тим, що традиційний підхід в освіті прагне до того, щоб майбутній фахівець отримав якомога більше знань. Проте рівень освіченості, а тим більше в сучасних умовах, не можна визначити через обсяг знань. В контексті педагогічної освіти компетентнісний підхід вимагає від майбутнього фахівця уміння вирішувати проблеми різної складності на основі наявних знань. Цей підхід цінує не самі знання, а здатність використовувати їх.

Отже, компетентнісний підхід змінює традиційну модель поведінки майбутнього фахівця – від пасивного засвоєння знань до активної, самостійної,

дослідницько-творчої діяльності. Таким чином процес учіння наповнюється розвивальною функцією, яка стає інтегрованою характеристикою навчання і спонукає здатність практично діяти, а також творчо застосовувати набуті знання та отриманий досвід у різних видах, формах професійної діяльності майбутнього вчителя хореографії.

У загальноприйнятому сенсі поняття «підхід» трактується як думка, погляд, з позиції якої розглядається об'єкт або точка зору, що обумовлює дослідження того чи іншого явища, процесу. У нашому випадку досліджується процес педагогічної освіти, процес навчання, процес учіння, зокрема процес підготовки майбутнього фахівця та ін. Кожен «підхід» визначається певною ідеєю, концепцією, принципом і центрується на основних для нього категоріях. Відповідно до цього визначальними категоріями компетентнісного підходу в педагогічній освіті стали такі поняття як «компетентність» і «компетенція». Одним із смислів поняття компетентності є характеристика особистісних якостей людини, володіння компетенцією.

Поняття «компетенція» прийшло до нас із романо-германських мов (німецька *Kompetenz* або французьке *Competence*, і обидва сходять до латинського *Competere*). Компетенція (від лат. *Competere* – відповідати, підходити) характеризується наявністю теоретичних знань і умінь, відповідних індивідуально-особистісних та професійних якостей людини. Отже, компетенцію можна розглядати як базову

якість особистості, що включає в себе сукупність взаємопов'язаних якостей необхідних для професійної діяльності. В свою чергу здатність фахівця реалізувати наявні знання, вирішувати певний клас професійних завдань, застосовувати свій досвід, волю і емоційний стан у певній галузі і ефективно діяти в ній називають Компетентністю (від англ. *competence*). Треба зауважити, що компетентність не зводиться до знань і вмінь в кількісному відношенні. Але без знань і особистого досвіду діяльності набуття ключових компетентностей неможливе. Більш того, набуття компетентностей залежить від активності, свідомого відношення особистості до різних видів діяльності (праці, навчання тощо). Таким чином, компетентність, виступаючи результатом навчання, не прямо впливає з нього, а є наслідком саморозвитку індивіда, узагальнення особистісного й діяльнісного досвіду. Отже, компетентна у певній сфері людина володіє відповідними знаннями і здібностями, що дозволяють їй мати ґрунтовні судження про конкретну сферу діяльності та ефективно діяти в ній.

Знаходячись в контексті проблем фахової підготовки майбутнього вчителя хореографії є доцільним розглянути спроби дати означення понять «компетенція» та «компетентність» у сфері педагогічної освіти.

У великій кількості сучасних психолого-педагогічних досліджень (С. Бондар, А. Деркач, І. Зязюн, Н. Кузьміна, А. Маркова, О. Отич, А. Хуторський) професійна компетенція розуміється

як інтегроване професійно особистісне утворення, в якому внутрішні ресурси людини, її особисті якості та здібності розглядаються як джерело й критерії ефективної предметної діяльності в системі освіти. Так дослідник А. Хуторський, розділяючи компетенції стосовно сфери освіти, визначає, що освітня компетенція, по-перше, є заданою соціальною вимогою (нормою) до освітньої підготовки майбутнього вчителя необхідної для його якісної продуктивної діяльності в певній сфері. А, по-друге, є сукупністю взаємозв'язаних смислових орієнтацій, знань, умінь, навичок і досвіду діяльності (вчителя або учня) по відношенню до певного кола об'єктів реальної дійсності, необхідних для здійснення особисто і соціально значущої продуктивної діяльності [5]. Поряд з тим наукові дослідження вітчизняних вчених присвячені визначенню педагогічної компетентності, якими трактується як інтегративна властивість особистості, що володіє комплексом професійно значущих для вчителя якостей, має високий рівень науково-теоретичної й практичної підготовки до творчої педагогічної діяльності та ефективної взаємодії з учнями в процесі педагогічної співпраці на основі впровадження сучасних технологій для досягнення високих результатів.

На підставі вже існуючих визначень педагогічної компетентності, науковець О. Отич розширює це поняття і пропонує розглядати компетентність вчителя як компетентність професійно-педагогічну. На її думку, професійно-

педагогічна компетентність, це – сформована в процесі учіння і розвинена в ході професійної дії, інтегративна якість педагога, утворена системою ключових, загальних і спеціальних компетенцій, які є сукупністю професійно значущих знань, умінь, навичок, ставлень, досвіду, критичних поглядів, оцінок і властивостей, що забезпечують успішну реалізацію педагогічної дії [3].

В свою чергу дослідник А. Хуторський під професійною компетентністю розуміє сукупність ключових, базових і спеціальних компетентностей. Ключові компетентності – компетентності, необхідні для будь-якої професійної діяльності, пов'язані з успіхом особистості. Базові компетентності відображають специфіку педагогічної діяльності в межах вимог до системи освіти. Спеціальні компетентності, на думку вченого, відображають специфіку конкретної предметної й надпредметної сфери професійної діяльності. Для визначення змісту кожної із компетентностей необхідна структура, обумовлена їх спільними функціями та роллю в освіті [5].

Грунтуючись на працях вітчизняних психологів науковець І. Зимня серед основних груп компетенцій виділяє наступні: особистісні – компетентності, що стосуються самого себе як особистості, як суб'єкта життєдіяльності; соціальні, полікультурні, комунікативні компетентності, що стосуються взаємодії людини з іншими людьми; діяльнісні – компетентності, що стосуються діяльності людини, яка проявляється у всіх її типах і формах продуктивної

творчої діяльності; а також компетенції саморозвитку та самоосвіти.

Отже, відповідний набір ключових компетенцій сприяє створенню моделі компетенцій, яка визначається професійною специфікою і залежить від фахових орієнтацій у процесі професійної освіти. Відповідно до цього модель компетенцій майбутніх вчителів хореографії – це набір компетенцій, необхідних для успішного виконання професійної діяльності в галузі хореографічного мистецтва. Модель компетенцій включає в себе самі різні загальні, мистецтвознавчі знання, хореографічні вміння, навички та індивідуально-особистісні характеристики.

Складовими моделі компетенцій майбутніх вчителів хореографії є наступні: 1) особистісні компетенції, що мають бути притаманні передовим представникам усіх професій; 2) загальнопедагогічні (професійні) компетенції, що визначають специфіку професії вчителя, незалежно від спеціальності; 3) спеціальні: знання, уміння й навички з предмету (спеціальності), тобто хореографічні. На нашу думку, є доцільним розглянути склад кожної запропонованої групи детальніше.

Аналізуючи сутність особистісних компетенцій вчителя, ми визначили наявність внутрішньої підсистеми, яка складається із мотивів і потреб особистості, її суспільної спрямованості, індивідуально-психологічних особливостей. Так, мотиви і потреби впливають на ставлення особистості до педагогічної професії, її самооцінку, рівень домагань і надають їм особистісного

характеру. Від них залежить усвідомлення особистістю сенсу обраної професії, її значущості. До внутрішньої підсистеми особистісних компетенцій ми також відносимо компетенції суспільного спрямування особистості вчителя: ставлення до світу, соціуму, стійку систему цінностей, світоглядів, моральних підвалин, які уособлюють одну із найважливіших сторін педагогічної компетентності. Перелічені особистісні компетенції доповнюються значним арсеналом індивідуальних-психологічних компетенцій, які на пряму залежать від характеру самого вчителя: цілеспрямованість, ініціативність, комунікабельність, відповідальність, надійність, уважність, працьовитість, спостережливість, сміливість, ввічливість, врівноваженість, адекватність самооцінки.

Різнобічна діяльність вчителя-хореографа насамперед передбачає володіння комплексом загальнопедагогічних компетенцій, професійних знань і умінь, що визначають специфіку діяльності вчителя, незалежно від спеціальності. Професійні (загальнопедагогічні) знання вчителя характеризуються наявністю знань: теорії формування і розвитку особистості, педагогічних принципів, особливостей вікової психології, форм і методів навчально-виховного процесу, педагогічної техніки (способів вирішення педагогічних задач і ситуацій, проведення дослідницької роботи), педагогічного спілкування, організації творчої взаємодії з учнями у педагогічному процесі. Таким чином, професійно-особистісні компетенції – це індивідуальні особливості вчителя, що вплива-

ють на ефективність та успішність педагогічної діяльності і є стійкими, суттєвими, рівноцінними та вираженими. Отже, наявність зазначеного комплексу особистісних та професійних компетенцій педагогічного спрямування є основою для набуття спеціальних (хореографічних) компетенцій вчителя у галузі хореографічного мистецтва.

Професійна діяльність майбутнього вчителя хореографії передбачає не тільки наявність міцної теоретичної бази знань з історії, теорії хореографічного мистецтва, законів драматургії, світової художньої культури, історії музики та інших видів мистецтва, широкого спектру художньо-сценічних умінь та навичок, які проявляються в опануванні техніки виконання рухів, пластичності, у процесі відтворення та яскравої демонстрації сценічного образу, під час відпрацювання окремих хореографічних елементів, підготовки хореографічного колективу до публічного виступу, вибору техніки виконання та методики постановки танців, але й вимагає наявності особистісних професійно значущих компетенцій, що будуються на основі взаємодії різних видів хореографічної діяльності за умов глибокого й ефективного поєднання інформаційної та творчої функції навчання. зазначені вище базові теоретичні знання і уміння у галузі хореографічного мистецтва утворюють комплекс спеціальних (хореографічних) компетенцій майбутнього вчителя хореографії.

Отже, виходячи з того, що професійна підготовка майбутніх вчителів хореографії у вищих педагогічних закладах

передбачає не лише підготовку хореографа або балетмейстера, а готує, перш за все, фахівця педагогічного спрямування із хореографічною специфікою, тому особливого значення набуває проблема формування особистісних, професійних (загальнопедагогічних) та спеціальних (хореографічних) компетенцій. В свою чергу запропонована модель педагогічних компетенцій може стати функціональною тільки на основі взаємодії, взаємозв'язку, взаємозалежності усіх її складових і, як наслідок, впливати на досягнення професійної компетентної цілісності майбутнього фахівця у галузі хореографічного мистецтва.

Література

1. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н.М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики. – Київ: «К.І.С.», 2004. – С. 47–52.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека освітньої політики / за заг. ред. О. В. Овчарук. – К.; 2004. – 112 с.
3. Основи педагогічної майстерності викладача професійної школи: підручник / О. М. Отич. – Кіровоград: Імекс–ЛТД, 2014. – 208 с.
4. Пометун О.І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О.І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / [Під заг. ред. О.В. Овчарук] К.: “К.І.С.”, 2004. – С. 16.
5. Хуторской А. Ключевые компетентности как компонент личностно ориентированной парадигмы образования / А. Хуторской // Народное образование, 2003. – № 2. – С. 58-64.